

Marija Mojca
Pernel

O pionirju na področju varstva narave

Albin Belar (1864–1939)

Letošnji februar je zbudil spomin ne samo na Staničevo rojstvo, ampak tudi na rojstvo Albina Belarja.¹ Naravoslovca, seizmologa, izumitelja in pionirja na področju varstva narave smo v tej rubriki že večkrat omenjali, v tokratnem prispevku pa bi želeli na kratko osvetliti njegov celotni opus.

Albin Belar je leta 1908 predlagal zavarovanje Doline Triglavskih jezer, zato velja za idejnega očeta Triglavskega narodnega parka.

Rojen je bil 21. februarja pred 160 leti v Ljubljani, kjer je po končani ljudski šoli obiskoval nižjo gimnazijo in nato višjo državno realko. Po maturi leta 1883 je dve leti študiral kemijo na tehniški visoki šoli v Gradcu. V obdobju 1886–90 je bil na prostovoljnem služenju vojaškega roka, nato je študiral naravoslovje na dunajski filozofski fakulteti. Med študijem in pozneje ob službenem delu je bil utemeljitelj akademsko-tehnične ferialne zveze Carniola na Dunaju in v Gradcu, predstojnik naravoslovnega

društva na univerzi na Dunaju in referent potresne komisije cesarske akademije znanosti na Dunaju, zadolžen za Dalmacijo.

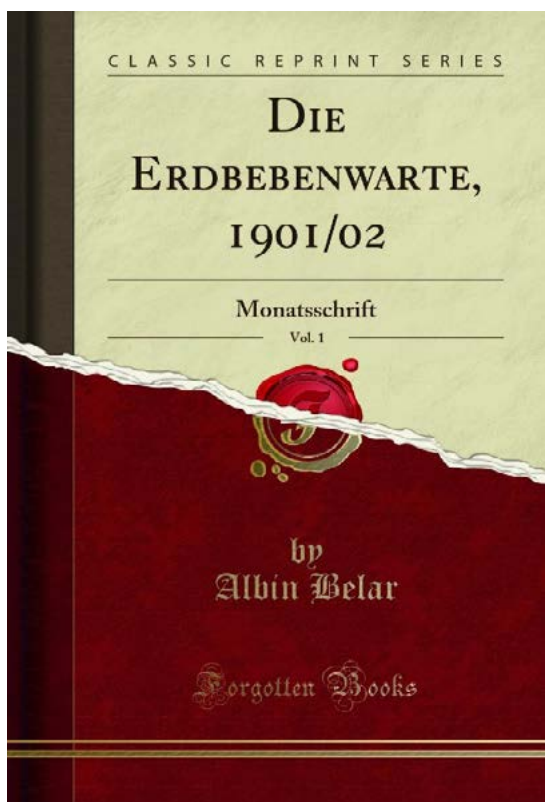
Na dunajski univerzi je najprej končal študij za srednješolskega profesorja za kemijo in naravoslovje ter nato opravil še doktorat. Na graški univerzi je leta 1893 drugič doktoriral iz fizike. Zatem je opravil študijsko potovanje po Italiji, Franciji in Nemčiji ter navezal stike s pomembnimi naravoslovci tistega časa.

Službeno pot je začel kot asistent za kemijo in naravoslovje na mornariški akademiji na Reki (1890–96), kjer se je ob pedagoškem delu ukvarjal s kemijsko tehnologijo in drugim znanstvenim delom. Poveljstvo mornariške akademije ga je ocenilo kot odličnega pedagoga in vsestranskega samostojnega znanstvenika. Leta 1896 je postal profesor za kemijo in naravoslovje na višji realci v Ljubljani (današnja Elektrotehniško-računalniška strokovna šola in gimnazija Ljubljana). Obenem so ga imenovali za okrajnega, nato pa še za deželnega šolskega nadzornika ljudskih in meščanskih šol z nemškim učnim jezikom v Ljubljani in na Kranjskem.

Velikonočni potres, ki je aprila 1895 stresel Ljubljano, je Belarjevo znanstveno delovanje dokončno usmeril v seizmologijo. Po tej katastrofi se je zanimanje za potrese v Avstro-Ogrski tudi sicer zelo povečalo. Leta 1897 je v stavbi Višje realke ustanovil potresno opazovalnico, prvo v Sloveniji in Avstro-Ogrski, s katero je postavil temelje seizmologije v monarhiji ter Ljubljano dvignil na raven pomembnega središča svetovne seizmološke znanosti. Sočasno je znanstveno deloval na mnogih področjih, od katerih so najpogostejše omenjena radiofonija, meteorologija in varstvo narave. Na seznamu Belarjeve korespondence so bili najvidnejši seizmologi njegovega časa. Obsežna korespondenca z njimi se ni ohranila, so pa navedeni stiki dokaz, da je bila ljubljanska seizmološka postaja pomembno žarišče porajajoče se seizmološke znanosti.

Bil je tudi krasoslovec, gornik in alpinist. V Podhumu pri Bledu, kjer je imel družinsko vilo, se ga je prijel

¹ Podatki so povzeti po Slovenski biografiji (<https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi137164/>) in dopolnjeni z izsledki raziskav o društvu DuOeAV ter takratnega periodičnega tiska.

Mesečnik *Die Erdbebenwarte* (Potresna postaja), ki ga je Belar izdajal med letoma 1901 in 1910.
Vir www.forgottenbooks.com

vzdevek Kralj Triglava, saj je opravil več kot petinpetdeset vzponov na Triglav. Bil je tudi aktiven član Kranjske podružnice Nemškega in avstrijskega planinskega društva (DÖAV). V obdobju 1898–1901 je bil član njenega upravnega odbora, v katerem je bil nadzornik koč, tudi zapisnikar in leta 1900 podpredsednik podružnice. V prvem slovenskem plezalnem vodniku *Naš alpinizem* (1932) je opisan njegov vzpon po grebenu Vernarja (2225 m), ki ga je opravil s soplezalcem Florianom Hintnerjem.

Belarjeva naravovarstvena prizadevanja so temeljila na njegovi razgledanosti, znanstveni širini, znanstvih z najuglednejšimi evropskimi naravoslovci njegovega časa in na aktivnem, pozitivnem odnosu do narave. Svoje znanje je širil z javnimi predavanji v Ljubljani in drugod po cesarstvu, najpogosteje na dunajski univerzi.

Med prvo svetovno vojno je na soškem bojišču vodil oddelek prisluškovalne službe v minski vojni blizu Opatjega sela. Opravljal je tudi meritve v gorah. Zanimal ga je vpliv drsenja hribin in snežnih plazov. Pripravljal je delo *O učinkih Triglavskega in Mangartskega snežnika na obličje Savskega polja*, ki ga ni dokončal, v nemškem dnevnem časopisju pa je popisal rudokope pod Jerebikovcem.

Belarjevo vsestranskost kaže njegova bogata bibliografija. V uglednih znanstvenih revijah je poleg seizmoloških člankov objavljala razprave s področja organske in splošne kemije, mineralogije, kristalografije, geomorfologije in elektrotehnike. Izdajal je mesečnik *Die Erdbebenwarte*, o katerem so pisali

tudi dunajski časopisi. Nasploh je bilo, glede na pregled tiska, po monarhiji izven takratnega slovenskega prostora veliko zanimanja za Albina Belarja. Poleg objav v posameznih ljubljanskih časopisih so ga omenjali vsi večji časopisi na Dunaju, v Zagrebu, Budimpešti, Pragi, Olomucu, Linzu, Gradcu, Beljaku in Celovcu. Belarjevo ime se je pojavljalo tudi v novicah strokovnih časopisov, kot sta bila *Zeitschrift für Schul-Geographie* in planinski *Gebirgsfreund*.

Po prvi svetovni vojni je obveljal za nemškutarja, kar ga je stalo dobesedno vsega. Znanstveno, pedagoško in ljubiteljsko delo ga označuje kot izrazitega rodoljuba; bil pa je, kakor mnogi intelektualci njegovega časa, germanofil, predvsem pa rojalist, zato mu je podpora odrekla tudi avstrijska stran. Leta 1919 so ga zaradi njegovih političnih nazorov predčasno upokojili, mu odvzeli knjižnico in stanovanje v Ljubljani, večji del opreme seizmološke opazovalnice pa preselili na Seizmološki zavod v Beograd. Žena z otroki se je v stiski odselila k bratu v Filadelfijo v ZDA. Belar jim ni mogel slediti, ker so mu odvzeli potni list. Umaknil se je v družinsko vilo na Vrščah v Podhomu pri Bledu. V njej je leta 1921 ustanovil Zasebni observatorij Sir Humphry Davy, imenovan po slovitem angleškem učenjaku, utemeljitelju elektrokemije in izumitelju varne rudarske svetilke. V tem obdobju je objavljala predvsem v angleškem *Daily Mailu*.

Po letu 1930 zaradi hude sladkorne bolezni ni mogel več voditi observatorija, saj je skoraj popolnoma oslepel in oglušel. Razočaran se je umaknil v Kočevje in tam v popolni bedi umrl. Za delo na področju seizmologije je leta 1923 prejel red svetega Save. Danes nanj spominjajo med drugim spominska plošča na stavbi nekdanje realke na Vegovi ulici v Ljubljani, obeležje pred nekdanjo družinsko vilo v Podhomu pri Bledu in stalna razstava v Informacijskem središču Dom Trenta. ●

Belarjev observatorij na Bledu
Ilustrirani Slovenec
(10. 1. 1926, letnik 2, številka 2)